

The University of Chicago

FOUNDED BY JOHN D. ROCKEFELLER

HISTORICAL AND LINGUISTIC STUDIES

IN LITERATURE RELATED TO THE . NEW TESTAMENT

ISSUED UNDER THE DIRECTION OF THE DEPARTMENT OF BIBLICAL AND PATRISTIC GREEK

FIRST SERIES
TEXTS

VOLUME II: GREEK TEXTS

PART II: THE TORONTO GOSPELS

By EDGAR J. GOODSPEED, Ph.D.
ASSOCIATE PROFESSOR OF BIBLICAL AND PATRISTIC GREEK
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

The University of Chicago Press
Chicago Illinois

The Department of Biblical and Patristic Greek issues from time to time Historical and Linguistic Studies in Literature Related to the New Testament. These Studies are grouped in three series: I, Texts; II, Linguistic and Exegetical Studies; III, Historical Studies. The volumes in each series are issued in parts.

THE TORONTO GOSPELS

und. of theres.

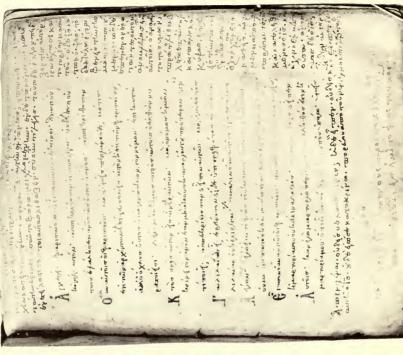
THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS CHICAGO, ILLINOIS

Agents

THE BAKER & TAYLOR COMPANY NEW YORK

THE CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS LONDON AND EDINBURGH

THE TORONTO GOSPELS

 $\mathbf{B}\mathbf{Y}$

EDGAR J. GOODSPEED, Ph.D.

ASSOCIATE PROFESSOR OF BIBLICAL AND PATRISTIC GREEK THE UNIVERSITY OF CHICAGO

The University of Chicago Press
Chicago, Illinois

22.10.29

Published December 1911

Composed and Printed By The University of Chicago Press Chicago, Illinois, U. S. A.

THE TORONTO GOSPELS

There is in the library of the University of Toronto a Greek manuscript of the four gospels, written on parchment in a minute cursive hand. The manuscript was written probably in the late eleventh or early twelfth century, and is of especial interest from the fact that it does not appear in any of the published lists of gospel cursives, either Gregory's, von Soden's, or Scrivener's, and its existence seems to have been quite unknown hitherto to the workers in the textual field. Nine gospel cursives are known to exist in America, and of these only two are complete in the original hand. A tenth, the Codex Torontonensis, as its former owner named it, must now be added to the list, and take its place among the known and registered manuscripts of the Greek gospels.

The Codex Torontonensis was exhibited with printed Bibles and manuscript facsimiles in an exhibition held at Toronto in connection with the Tercentenary of the King James Version, under the auspices of the Upper Canada Bible Society, February 13–25, 1911. Through the courtesy of my friend Ernest W. Parsons, a printed catalog of this exhibition reached me, and an effort was immediately made to gain an opportunity to examine the manuscript. At the request of Professor Burton, Director of the Libraries of the University, President Falconer and Librarian Langton, with great courtesy, promptly forwarded the manuscript to Chicago for full examination. Some results of that examination are here presented.

The manuscript formerly belonged to a well-known clergyman and writer of Toronto, the late Rev. Canon Henry Scadding, who, at his death in 1901, left his library to the University of Toronto. It appears from inquiries very kindly undertaken by Mr. Parsons and Professor J. L. Gilmour of Toronto, that Dr. Scadding purchased the manuscript from an English dealer more than twenty years ago. The binding had probably previously been restored with a new back, uniting the old worm-eaten leather-covered boards, and lettered Quatuor Evangelia M.S. Graec. Saec. XII, and Dr. Scadding had the name Codex Torontonensis stamped upon the outer case with which he protected it. A special interest attaches to Dr. Scadding's codex as the first Greek manuscript of the four gospels to appear in Canada.

351

The codex consists of 226 leaves, in twenty-nine quires. These are made in the usual Greek manner, with eight leaves in each quire, except the 14th (of six) and 23d (of four), and are numbered in the lower lefthand corner of the first recto. The leaves measure cmm. 13 by 15.4. The parchment is not very thin, and the book with its thick board covers makes a stout little volume 8 cmm. in thickness. There is appended to it a group of five quires, four of 7 and one of 6 leaves, or 34 in all, inscribed in a much later hand with the synaxarium and the menology. There are three coarse parchment fly leaves, one at the beginning and two at the end of the whole, which thus contains 263 parchment leaves. The writing is in single columns, in the gospels of 18 lines. The lines are carefully ruled, the writing depending from the lines. The margins contain the section and canon numbers, and the chapter numbers and titles. There are frequent marginal initials in gold over red. A later hand has added lection numbers and titles and, at the upper right-hand corner of each recto, the name of the evangelist.

The manuscript is not dated in the first hand, but a comparison with facsimiles of dated Greek cursives in the Bibliothèque Nationale published by Omont strongly favors a date toward the close of the eleventh century, or early in the twelfth. The hand of the Paris Psalter dated 1070 (Bibl. Nat. MS grec 164) closely resembles that of the Toronto manuscript, which must have been written in the same general period.

The contents of the manuscript are as follows. In an illuminated border, fol. 1a, $\tau \delta$ κατὰ ματθαῖον ἄγ(ιον) ἐναγγέλιον, with pictures (1.2 cm. in diameter) of the four evangelists δ ἄ(γιος) ματθαῖος), δ ἄ(γιος) ματθαῖος ματθαῖος δ ἄ(γιος) λουκᾶς, δ ἄ(γιος) δ ἀ(γιος) δ δ(γιος) δ δ(γιος) δ δ(γιος) δ δ δ(γιος). Below, κατ(δ) ματθαῖον ἄγ(ιον) ἐναγγέλ(ιον). The Gospel of Matthew follows, in 68 chapters, 359 sections, foll. 1 α -64 α . A later hand has also marked 121 lessons, with αρχη and τ ελος in the text, numbers in the margin, and titles at top or bottom of the page.

The 48 chapter titles for Mark, $\tau ο \hat{v}$ κατ(\hat{a}) μάρκον ἐναγγε(λίον) τὰ κεφά(λαια), in red, follow, foll. 65a–66a, and then the Gospel of Mark, entitled (in an illuminated border) τὸ κατὰ μάρκον ἄγιον καὶ σεπτὸν ἐναγγέλιον, and below, τὸ κατ(\hat{a}) μάρκον ἄγ(ιον) ἐναγγέλ(ιον) (fol. 67a), in 48 chapters, 241 sections, foll. 67a–107a. The later hand above mentioned has marked and entitled 70 lessons.

The 83 chapter titles for Luke, τοῦ κατὰ λουκᾶν ἐναγγελίου τὰ κεφάλαια, in red, follow, foll. 108α-110α, and then the Gospel of Luke, τὸ κατὰ λουκᾶν ἄγιον ἐναγγέλιον, foll. 111α-177α, in 342 sections and 83 chapters. The later hand has indicated 116 lessons.

The 18 chapter titles for John, τοῦ κατὰ ἰω(άννην) ἀγίου εὐαγγελ(ίου) τὰ κεφάλαια, appear in red on fol. 178a, b. The Gospel of John, τὸ κατὰ ἰωάννην ἄγ(ιον) ἐναγγέλ(ιον), headed by a picture of Christ with a nimbus and a book (IC XC), follows, foll. 179a–226b. The late hand has marked 73 lessons, some of which have been retouched by one still later. This is the end of the more ancient part of the manuscript.

There follow, in a rude and much later hand, perhaps the same that marked the lessons, (1) $\pi i \nu a \xi \ a \kappa \rho \iota \beta \dot{\eta}(s) \tau o \dot{\nu} \tau(o \nu) \tau o \dot{\nu} \ \dot{\epsilon} \nu a \gamma \gamma \epsilon \lambda i o \nu$, foll. 227a-247b; (2) $\mu \eta \nu o \lambda \dot{\phi} \gamma \iota o \nu \ \sigma \dot{\nu} \nu \ \theta \epsilon \dot{\phi} \ \dot{a} \gamma i \dot{\phi}$ (Sept. 1—Aug. 31), foll. 248a-260a; concluding with, foll. 259a-260a, E $\dot{\nu} a \gamma \gamma \dot{\epsilon} \lambda \iota a \ \delta \ddot{\iota} \dot{a} \dot{\phi} o \rho a \ E \dot{\iota} s \ \mu \nu \dot{\eta} \mu a s \ \dot{a} \gamma i \omega \nu$. On fol. 260b, in a still later hand, is the long dated note which is given below (p. 8). Other rude Greek scrawls, ancient or recent, occupy the fly leaves.

In point of text, the Toronto codex is, like most cursives, fundamentally Syrian. Yet a considerable proportion of excellent early readings will be observed among its variants, and in one point its evidence becomes very interesting. The pericope (John 7:53—8:11) is omitted from its text, but another hand a century or more later (perhaps in the thirteenth?) has most interestingly supplied the text of the passage in the margins. In the subsequent trimming of the leaves some few letters of this writing were cut away, but the passage is quite complete enough to enable us to judge the character of the manuscript from which the missing pericope was supplied. The pericope clearly allies itself textually with the sixth (μ^6) of the seven types distinguished by von Soden (Schriften des N.T., pp. 507–8). Not a few cursives omit the pericope; Tischendorf's apparatus suggests that, of the cursives known to him, five out of six contained the passage as a part of John.

The unusual title of Mark, τὸ κατὰ μάρκον ἄγιον καὶ σεπτὸν ἐναγγέλιον, is a matter of interest. It does not appear in von Soden's list of gospel titles (*Schriften des N.T.*, p. 295), where seven types of gospel title are distinguished.

At the top of fol. 177a, the last page of Luke, an erasure of 25 letters seems to prove that the clause καὶ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς originally stood here (Luke 24:43b) in the manuscript, and in its parent. This curious accretion is attested by KΠ* and a small group of cursives, and it must be observed that the text of the manuscript frequently, though not constantly, coincides with K, Π*, or KΠ. The lost Medicaeus, formerly numbered 42 by Gregory, had this reading, and, with AKΠ and the Toronto codex, the strange ἐλούετο for κατέβαινεν, John 5:4, but other particulars show that the Toronto manuscript cannot be identified with it. Nor can the manuscript be identified with the one

sold by Hoskier to Quaritch some twenty years ago (Gregory, 1278), nor with any other recorded cursive once known but now lost, although Gregory's old number 103, a manuscript used by Curcellaeus in his edition of 1658, shows many readings with the Toronto manuscript.

The character of the text of the Toronto Gospels makes it desirable to follow the description of the manuscript with a full collation of it. My especial thanks are due Dean R. Wickes and Ernest W. Parsons, New Testament Fellows in the University of Chicago, for help in carrying through and verifying the collation, in preparing which I have myself gone minutely through the whole manuscript twice. Martin Sprengling, formerly New Testament Fellow in the University, has aided in the reading of the following late and faulty subscription at the end of the manuscript, fol. 260 b.

τέλος ήληφεν ένταῦ (θα) τὸ παρὸν βιβλίον εἰς τὸ ἔτος τρέχωντος έξάδων χιλιάδας συν τριακοστο άμα τε καὶ τὶ πρώτη ἐν μηνὶ ἐρχομένο (?) φεβ(ρουαρίω)? είς τὰς τε ήμερ(ας) σαββάτω τε τῆς ἀποτυρ(ήσεως) διὰ χειρὸς τοῦ ταπεινοῦ θεῖτου καὶ ίερέως διογ [ένους?] ὅς τε τοὔνομα έπίκλην τὲ μαρκύνας ἐν πόλ(ει) πανιθαυμάστι άμα τε καὶ μεγάλη λεγώμενοί τε τοῦνομα τῆς κονσταντινουπόλ [εως] ύμεῖς δὲ όσει τείχειται σύν καὶ ἀναγνόσταις μι μέμφεσθαι παρακαλώ μιδέ κατιγωρήται μαλλον δέ συγνωσθαι κάμει διὰ τῶν πολλῶν σφαλμάτων διότι άπειρος ήμει της τέχνης των γραμμάτων.

This subscription must have been copied from an earlier manuscript. It is badly written, in a hand unlike any other in the manuscript, and is full of itacisms. The date it seems to give, 6301 (=A.D. 793), is much too early for any part of the manuscript, and probably the colophon has nothing to do with the text of the gospels, or their exemplar.

Professor Gregory in a recent letter proposes the number 2321 to designate the Toronto manuscript in his lists.

The collation is based on Estienne's edition of 1550, as reprinted by

Lloyd and Sanday (Oxford, 1889), this being taken as a fixed text, widely accessible. It will be understood that tr means "transpose so as to read." All spellings have been taken account of, but not all matters of accent, aspiration, or capitalization. In several instances a marginal capital has been left to be supplied by the hand which supplied such letters in red and gold, but has been omitted where it belonged, and sometimes even supplied where it did not (Matt. 9:17; Mark 6:27; Luke 9:9; 23:15; John 6:3, 63; 10:41, etc.; cf. Luke 2:13). The chief marginal corrections—Luke 7:6 (εἰσέλθηs); 19:30 (ἀνθρώπων); John 5:12 (ἠρώτησαν περιπάτει), the pericope, John 7:53—8:11, and John 21:2—are in different hands. In general, where the text departs significantly from the Received Text, it is to agree with the better manuscripts; that is, the manuscript is decidedly better than the generality of cursives.

In an illuminated border: τὸ κατὰ ματθαῖον ἄγ(ιον) ἐναγγέλιον. Below, κατ(ὰ) ματθαῖον ἄγ(ιον) ἐναγγέλ(ιον).

Matt. 1:3 γὲ pro δὲ¹ 4 ναασών pro Ναασσών bis 6 σολομῶνα pro Σολομῶντα 11 μετοικησίας pro μετοικεσίας 12 μετοικησίαν pro μετοικεσίαν 14 ἀχίμ pro ᾿Αχείμ bis 15 ματθάτ pro Ματθάν bis 16 Μαρίας: corr suppl M 17 μετοικησίας pro μετοικεσίας bis 20 μαρίαν pro Μαριὰμ.

- 2:5 οὕτως pro οὕτω 22 om ἐπὶ ante τῆς Ἰουδαίας.
- 3:5 om $\hat{\eta}$ ante Ἰουδαία 6 add ποταμ $\hat{\varphi}$ post Ἰορδάν η 8 καρπὸν ἄξιον pro καρποὺς ἀξίους $_{\text{II}}$ om καὶ πυρί.
- 4:3 αὖτοι pro οὖτοι man prim; οὖτοι corr 18 om δ Ἰησοῦς 22 om $\epsilon \dot{\upsilon} \theta \dot{\epsilon} \omega s$.
- 5:12 οὕτως pro οὕτω 16 οὕτως pro οὕτω | ἴδωσι pro ἴδωσιν | tr τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν 19 οὖτος pro οὕτω 23 καὶ ἐκεῖ pro κἀκεῖ 27 ἐρρήθη pro ἐρρέθη | οπ τοῖς ἀρχαίοις 31 ἐρρήθη pro ἐρρέθη | οπ δὲ 33 ἐρρήθη pro ἐρρέθη 38 ἐρρήθη pro ἐρρέθη 39 οπ σου 43 ἐρρήθη pro ἐρρέθη 44 τοῖς μισοῦσιν pro τοὺς μισοῦντας 45 add τοῖς ante οὐρανοῖς 47 φίλους pro ἀδελφοὺς | οὕτως pro οὕτω 48 add καὶ ante ὁ πατὴρ | οὐράνιος pro ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
- 6:5 om ầν 14 om ὑμῶν 18 om ἐν τῷ φανερῷ 24 μαμωνᾶ pro μαμμωνῷ 25 ἐνδύσεσθε pro ἐνδύσησθε | πλείων pro πλείον 26 add τὰς ante ἀποθήκας.
- 7:2 μετρηθήσεται pro ἀντιμετρηθήσεται 10 add ἢ ante καὶ 12 οὕτως pro οὕτω | ὁύτως pro οὕτος 14 τί pro ὅτι 17 οὕτως pro οὕτω

21 add τοις ante οὐρανοις 22 ἐπροφητεύσαμεν pro προεφητεύσαμεν 28 ἐτέλεσεν pro συνετέλεσεν.

8:4 ἀλλ' pro ἀλλὰ 5 αὐτῷ pro τῷ Ἰησοῦ 8 λόγῳ pro λόγον 13 ἑκατοντάρχῃ pro ἑκατοντάρχῳ | tr ἐκείνῃ τῷ ιρᾳ 15 αὐτῷ pro αὐτοῦς 25 om αὐτοῦ.

9:4 εἰδὼς pro ἰδὼν 5 add σου post ἁμαρτίαι | ἔγειρε pro Ἔγειραι man prim; ἔγειραι corr rubr 13 ἀλλὰ pro ἀλλ' | om εἰς μετάνοιαν 17 ἀσκοὺς: ἀ- suppl corr | ἀμφότεροι pro ἀμφότερα 18 add εἶς post ἄρχων 27 υίὸς pro υίὲ 33 om τΟτι 35 om πάσας 36 ἐσκυλμένοι pro ἐκλελυμένοι.

10:2 Ταῦτα corr rubr? 8 οπ νεκροὺς ἐγείρετε 10 ῥάβδους pro ῥάβδον 15 γομόρρας pro Γομόρρων 19 λαλήσετε pro λαλήσητε (-ε corr?) 25 δεσπότην pro οἰκοδεσπότην | ἐπεκάλεσαν pro ἐκάλεσαν | οἰκειακοὺς pro οἰκιακοὺς 28 Φοβεῖσθε pro φοβηθῆτε | ἀποκτευνόντων pro ἀποκτεινόντων 36 οἰκειακοὶ pro οἰκιακοὶ 42 ψυχροῦν pro ψυχροῦν.

11:8 βασιλειῶν pro βασιλέων 13 ἐπροφήτευσαν pro προεφήτευσαν 16 παιδίοις pro παιδαρίοις | ἀγορᾳ pro ἀγοραῖς 21 χωραζίν pro Χοραζὶν 23 ἢ ὑψώθης pro ἡ ὑψωθεῖσα.

12:3 ἐπείνασε pro ἐπείνασεν | om αὐτὸς 6 μεῖζον pro μείζων 8 om καὶ 21 om ἐν 25 ἑαυτὴν pro ἑαυτῆς bis 29 διαρπάση pro διαρπάσει 32 ἐὰν pro ἃν¹ | τῷ νῦν pro τούτω τῷ 35 om τῆς καρδίας | om τὰ 37 κατακριθήση pro καταδικασθήση 40 καὶ add ante ὁ νίὸς 42 σολομῶνος pro Σολομῶντος bis.

13:14 οπ ἐπ' 19 τὸν pro τὸ ante ἐσπαρμένον 24 σπείραντι pro σπείροντι 27 οπ τὰ 28 συλλέξομεν pro συλλέξωμεν 30 οπ τῷ 32 add πάντων ante τῶν λαχάνων 33 ἔκρυψεν pro ἐνέκρυψεν 40 Καίεται pro κατακαίεται.

14:5 εφοβείτο pro εφοβήθη 14 αὐτοίς pro αὐτοὺς 19 om καὶ ante $\lambda a \beta \dot{\omega} \nu$ 34 γενησαρέτ pro Γεννησαρέτ 36 εσώθησαν pro διεσώθησαν.

15:1 οπ οί 4 οπ σου 7 ἐπροφήτευσε pro προεφήτευσε 20 κουοῦντα pro κοινοῦντα man prim; κοινοῦντα corr 25 προσεκύνησεν pro προσεκύνει 36 οπ ἑπτὰ.

16:8 εἶπε pro εἶπεν | om αὐτοῖς 11 ἄρτων pro ἄρτου | add προσέχετε δὲ post προσέχειν 12 ἀλλὰ pro ἀλλ' corr 17 add ὁ ante Ἰησοῦς 20 om Ἰησοῦς.

17:4 μωσεῖ pro Μωσῆ 9 ἐκ pro ἀπὸ 12 ἀλλὰ pro ἀλλ' | οὕτως pro οὕτω 14 αὐτὸν pro αὐτῷ post γονυπετῶν 27 οπ τὴν | ἀναβαίνοντα pro ἀναβάντα.

18:4 ταπεινώσει pro ταπεινώση 5 om $\hat{\epsilon}\nu$ 6 εἰς pro $\hat{\epsilon}\pi\hat{\iota}$ 12, 13 ἐνενηκονταεννέα pro ἐννενηκονταεννέα bis 15 ἀμαρτήσει pro άμαρτήση 19 add ἀμὴν ante λέγω 28 εἴ τι pro ὅ τι 29 om πάντα 31 ἑαυτῶν pro αὐτῶν 35 οὕτως pro οὕτω.

19:3 οπ αὐτῷ post λέγοντες 8 οὕτως pro οὕτω 9 οπ εἰ 12 οὕτως pro οὕτω 19 ἑαυτόν pro σεαυτόν 24 εἰσελθεῖν pro διελθεῖν 26 οπ ἐστι post δυνατὰ 28 ὑ | μεῖς man prim; rubr ὑ | Τμεῖς 29 οπ ἢ ante ἀδελφάς man prim; suppl corr.

20:3 οπ την 4 καὶ ἐκείνοις pro κἀκείνοις $\mid add$ μου post ἀμπελῶνα 5 ἐνάτην pro ἐννάτην 21 add σου post εὐωνύμων 22 ἢ pro καὶ 23 οπ μου post εὐωνύμων 26 ἔσται pro ἔστω 27 ἔσται pro ἔστω 31 ἐπετίμων pro ἐπετίμησεν 34 οπ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ.

21:1 βηθσφαγὴν pro Βηθφαγῆ 3 ἀποστέλλει pro ἀποστελεί 14 tr χωλοὶ καὶ τυφλοὶ 15 om οἱ ante γραμματεῖς 16 om ὅτι 22 ἐὰν pro ἃν 25 om οὖν 27 tr ὑμῖν λέγω 30 ἑτέρω pro δευτέρω.

22:7 καὶ ἀκούσας pro ἀκούσας δὲ $\mid add$ ἐκείνος post βασιλεύς g ἐὰν pro ὰν $\mid 13$ tr χείρας καὶ πόδας $\mid 16$ μέλλει pro μέλει $\mid 23$ om oi $\mid 37$ ἔφη pro εἶπεν $\mid 46$ tr ἀποκριθῆναι αὐτῷ.

23:3 έὰν pro ἃν 6 δὲ pro τε 8 διδάσκαλος pro καθηγητης | om πάντες . . . έστε 9 add πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε post οὐρανοῖς 10 tr ἐστιν ὑμῶν 18 ἃν pro ἐὰν 21 κατοικήσαντι pro κατοικοῦντι 25 ἀδικίας pro ἀκρασίας 28 οὕτως pro οὕτω 36 add ὅτι ante ηξει 37 ἀποκτέννουσα pro ἀποκτείνουσα.

24:2 om οὐ ante βλέπετε | tr ταῦτα πάντα | om μὴ ante καταλυθήσεται 15 ἐστὼς pro ἐστὸς 17 καταβάτω pro καταβαινέτω | τὰ pro τι 20 om ἐν ante σαββάτω 21 οὐδε pro οὐδ' οὐ 27 om καὶ post ἔσται 33 tr ταῦτα πάντα 36 om τῆς ante ὥρας 40 om ὁ bis 49 τὲ pro δὲ.

25:3 αὐτῶν pro ἑαυτῶν post λαμπάδας 9 om οὐκ : οὐ μὴ suppl corr mg post μήποτε 21 om δὲ 24 διεσκόρπισα pro διεσκόρπισας man prim? διεσκόρπισας corr? 26 add εἰ ante ἤδεις 30 ἐκβάλετε pro ἐκβάλλετε 32 συναχθήσονται pro συναχθήσεται 44 om αὐτῷ.

26:4 tr δόλφ κρατήσωσι | ἀπολέσωσιν pro ἀποκτείνωσιν 9 add

τοῖς ante πτωχοῖς 10 λέγει pro εἶπεν 17 έτοιμάσομεν pro έτοιμάσωμεν 18 ἐστι pro ἐστιν 26 εὐχαριστήσας pro εὐλογήσας 27 οπ τὸ 29 γενήματος pro γεννήματος 33 οπ καὶ 35 ἀπαρνήσωμαι pro ἀπαρνήσομαι | add δὲ post ὁμοίως 36 add αὐτοῦ post μαθηταῖς 50 δ pro ῷ 52 ἀποθανοῦνται pro ἀπολοῦνται 54 οὕτως pro οὕτω 59 tr θανατώσωσιν αὐτὸν 63 ὁρκίζω pro ἐξορκίζω 71 αὐτοῖς pro τοῖς 74 καταθεματίζειν pro καταναθεματίζειν.

27:15 tr τῷ ὄχλῷ ἕνα δέσμιον 33 γολγοθὰν pro Γολγοθὰ 35 om ἵνα πληρωθ $\hat{η}$. . . ἔβαλον κληρον 41 add καὶ φαρισαίων post πρεσβυτέρων 42 add ἐπ' ante αὐτῷ 45 ἐνάτης pro ἐννάτης 46 ἐνάτην pro ἐννάτην | λιμὰ pro λαμὰ 47 om ἀκούσαντες 53 ἀνάστασιν pro ἔγερσιν 58 om δ: suppl corr 63 tr ὁ πλάνος ἐκείνος 65 om δὲ.

28:2 add τοῦ μνημείου post θύρας 6 om γὰρ 9 om καὶ ante $i\delta$ οὺ 18 om οὖν.

In an illuminated border: τὸ κατὰ μάρκον ἅγιον καὶ σεπτὸν ἐυαγγέλιον:—Below, τὸ κατ(ὰ) μάρκον ἅγ(ιον) ἐυαγγέλ(ιον).

Mark 1:6 add ὁ ante Ἰωάννης 16 add τοῦ σίμωνος post αὐτοῦ | ἀμφίβληστρα pro ἀμφίβληστρον 27 ἑαυτοὺς pro αὐτοὺς 37 tr σὲ ζητοῦσι 38 καὶ ἐκεῖ pro κἀκεῖ 42 tr ἡ λέπρα ἀπ' αὐτοῦ 45 πάντοθεν pro πανταχόθεν.

- 2: tr εἰσῆλθε πάλιν 4 κράβαττον pro κράββατον 7 οὕτως pro οὕτω 8 add αὐτοὶ ante διαλογίζονται 9 σου pro σοι | κράβαττον pro κράββατον 11 κράβαττόν pro κράββατον 12 κράβαττον pro κράββατον 12 οm καὶ $mathbf{1}$ 23 om έν $mathbf{2}$ 6 om τοῦ $mathbf{2}$ 6 om τοῦ $mathbf{2}$ 7.
- 3:1, 3 έξηραμένην pro έξηραμμένην 4 ἀπολέσαι pro ἀποκτείναι 8 om ἀπὸ ante Ἱεροσολύμων 11 προσέπιπτον pro προσέπιπτεν 12 tr φανερὸν αὐτὸν 27 οὐδεὶς δύναται pro οὐ δύναται οὐδεὶς | διαρπάση pro διαρπάσει 33 καὶ pro ἢ 35 ἐστίν pro ἐστί.
- 4:4 οπ τοῦ οὐρανοῦ 7 ἐπὶ pro εἰς 9 οπ αὐτοῖς 12 παραπτώματα pro άμαρτήματα 18 οπ οὕτοί εἰσιν 2 30 όμοιώσομεν pro όμοιώσωμεν 31 κόκκον pro κόκκφ 33 ἐδύναντο pro ἢδύναντο 37 ἐπέβαλεν pro ἐπέβαλλεν 38 μέλλει pro μέλει 39 οπ τ $\hat{η}$ θαλάσση 40 οὕτως pro οὕτω.
- 5:3 μνήμασι pro μνημείοις | έδύνατο pro ήδύνατο 11 τ $\hat{\varphi}$ ὅρει pro τὰ ὅρη 13 εἰσῆλθεν pro εἰσῆλθον 16 διηγήσαντο δὲ pro καὶ

διηγήσαντο 19 πεποίηκε pro ἐποίησε 23 ζήσηται pro ζήσεται 26 αὐτῆς pro ἑαυτῆς 37 add τοῦ ante Ἰακώβου 40 πάντας pro ἄπαντας.

6:2 ἵνα γίνωνται pro ὅτι γίνονται 5 ἐδύνατο pro ἢδύνατο 9 ἐνδύσασθαι pro ἐνδύσησθε 11 οπ τὸν ante ὑποκάτω 15 οπ ἢ 17 οπ τῆ 27 ἀπο | τείλας pro ἀποστείλας man prim; cap mg suppl corr 28 ἀπεκεφάλισε τὸν ἰωάννην pro ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν 29 οπ τῷ 33 οπ οἱ ὅχλοι 34 tr ὁ ἰησοῦς εἶδε 37 ἀγοράσομεν pro ἀγοράσωμεν | tr δηναρίων διακοσίων 44 οπ ὡσεὶ 45 ἀπολύσει pro ἀπολύση 52 tr αὐτῶν ἡ καρδία 55 κραβάττοις pro κραββάτοις.

7:6 ἐπροφήτευσεν pro προεφήτευσεν 18 οὕτως pro οὕτω 24 ἐλθὼν pro εἰσελθὼν 26 συροφοινίκισσα pro Συροφοίνισσα | ἐκβάλη pro ἐκβάλλη 31 add ὁ ἰησοῦς post ἐξελθὼν 32 μογγιλάλον pro μογιλάλον.

8:3 ἥκουσι pro ἥκασι 6 add καὶ ante εὐχαριστήσας 21 λέγει pro ἔλεγεν 26 om τὸν 29 om ὁ ante Πέτρος 31 add τῶν ante ἀρχιερέων | add τῶν ante γραμματέων 35 ἑαυτοῦ ψυχὴν pro ψυχὴν αὐτοῦ 36 add τὸν ante ἄνθρωπον 38 om ἃν; suppl corr.

9:4 μωϋση pro Μωσεί 6 λαλήσει pro λαλήση 7 om λέγουσα 20 ἰδὸν pro ἰδὼν 23 om τὸ 25 add ὁ ante ὅχλος 28 διατί pro Ὅτι 30 ἐξελθόντες ἐκείθεν 35 ἔστω pro ἔσται 38 om ὁ ante Ἰωάννης 41 om τῷ ante ὀνόματί 42 ἐὰν pro ἃν | μύλος ὀνικὸς pro λίθος μυλικὸς 45 add γὰρ post καλὸν | σε pro σοι.

10:2 om οἱ 3, 4 μωϋσής pro Μωσῆς | τούτου pro τοῦ αὐτοῦ 16 εὐλόγει pro ηὐλόγει 17 ἰδοὺ τίς πλούσιος προσδραμὼν pro προσδραμὼν εἶς 21 om τοῖς ante πτωχοῖς 24 om τοῖς ante χρήμασιν 27 om τῷ ante θ εῷ 28 om καὶ 29 add ἕνεκεν ante τοῦ εὐαγγελίου 30 πατέρα καὶ μητέρα pro μητέρας 31 om οἱ 33 om τοῖς 40 om μου 43 οὕτως pro οὕτω | tr ὑμῶν διάκονος 44 ἐὰν pro αν 51 ράββουνί pro 怜Ραββονὶ | ἀνεβλέψω pro ἀναβλέψω.

11:1 βηθσφαγή pro Bηθφαγή 3 ἀποστέλλει αὐτὸν pro αὐτὸν ἀποστελεῖ 4 οπ τὸν 11 οπ καὶ² 20 ἐξηραμένην pro ἐξηραμμένην 21 ἐξήραται pro ἐξήρανται 22 add ὁ ante Ἰησοῦς 23 πιστεύσει pro πιστεύση 24 αἰτῆσθε pro αἰτεῖσθε 29 οπ Ἰησοῦς man prim; suppl corr 32 εἴπομεν pro ἐὰν εἴπωμεν.

12:5 ἀποκτέννοντες pro ἀποκτείνοντες 14 μέλλει pro μέλει 22 ἔσχατον pro ἐσχάτη 23 om οὖν 25 om οἱ 26 τοῦ pro τῆς ante

βάτου 27 οπ Θεὸς ante ζώντων 28 πάντων pro πασῶν 29 πάντων ἐντολὴ pro πασῶν τῶν ἐντολῶν 32 οπ θεὸς 36 πνεύματι pro τῷ πνεύματι τῷ | λέγει pro εἶπεν 38 add φιλούντων ante ἀσπασμοὺς $_{41}$ ἔβαλον pro ἔβαλλον $_{43}$ εἶπεν pro λέγει | βαλλόντων pro βαλόντων.

13:8 ἀρχὴ pro ἀρχαὶ 11 λαλήσετε pro λαλήσητε 14 om τὸ ρηθὲν ὑπὸ Δ ανιὴλ τοῦ προφήτου | έστὼς pro έστὸς 23 ἄπαντα pro πάντα 26 tr καὶ δόξης πολλῆς 27 add τῆς ante γῆς | add τοῦ ante οὐρανοῦ 28 om ἐστίν 29 οὕτως pro οὕτω 30 tr ταῦτα πάντα 31 παρελεύσεται pro παρελεύσονται.

14:2 γένηται pro ἔσται 5 ἐδύνατο pro ἠδύνατο 6 ἐν ἐμοί pro εἰς ἐμέ 8 ἔσχεν pro εἶχεν 9 ἐὰν pro ἃν 10 om 6 ante Ἰούδας 12 ἔτοιμάσομεν pro ἑτοιμάσωμεν 14 6 ante διδάσκαλος om man prim; suppl corr mg 15 ἀνώγεων pro ἀνώγεων 21 om 6 ante υίδς | ἐγενήθη pro ἐγεννήθη 23 om τὸ ante ποτήριον 25 add 6ὲ post ἀμὴν | γενήματος pro γεννήματος 27 om ἐν ἐμοὶ ἐν τῆ νυκτὶ ταύτη 30 add σὰ ante σήμερον 31 ἀπαρνήσωμαι pro ἀπαρνήσομαι 32 προσεύξωμαι pro προσεύξωμαι 33 om τὸν ante Ἰάκωβον 41 om τὸ ante λοιπὸν 43 add 6 ἰσκαριώτης post Ἰούδας 51 Ἡκολούθησεν pro ἠκολούθει 60 om τὸ 61 ἀπεκρίνετο pro ἀπεκρίνατο 62 tr ἐκ δεξιῶν καθήμενον 71 ὀμνύναι pro ὀμνύειν 72 τὸ ῥῆμα 6 pro τοῦ ῥήματος οῦ.

15:14 περισσότερον pro περισσοτέρως | ἔκραζον pro ἔκραξαν 19 τιθέντας pro τιθέντες 22 add τὸν ante Γολγοθ \hat{a} 24 διεμερίζοντο pro διεμέριζον 31 om δ \hat{e} 33 ἐνάτης pro ἐννάτης 34 ἐνάτη pro ἐννάτη | λιμ \hat{a} pro λαμμ \hat{a} 35 add ὅτι ante Ἰδον 39 οὕτως pro οὕτω 43 ἐλθών pro ἢλθεν.

16:1 οm ή τοῦ 8 οm ταχὺ 9 σαββάτων pro σαββάτου 18 βλάψη pro βλάψει.

τέλος τοῦ κατὰ μάρκον ἐυαγγελίου

τὸ κατὰ λουκᾶν ἄγιον ἐυαγγέλιον

Luke 1:7 οm ή 8 ἐναντίον pro ἔναντι 10 tr ἢν τοῦ λαοῦ 12 οm ἐπ' 25 οὕτως pro οὕτω 36 συγγενίς pro συγγενής | γήρει pro γήρq 44 tr ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει 67 ἐπροφήτευσε pro προεφήτευσε 73 ὅρκφ pro ὅρκον.

2:11 οπ Κύριος 12 οπ τη 13 ἀγ | $\Lambda \varphi$ pro ἀγγέ $\lambda \varphi$ man prim: ἀγγέ $\lambda \varphi$ compl rubr 20 ὑπέστρε ψ αν pro ἐπέστρε ψ αν 21 αὐτὸν

pro τὸ παιδίου 25 tr ἦν ἅγιον 37 αὐτὴ pro αὕτη 39 ϵαυτῶν pro αὐτῶν 40 αὐτῶι pro αὐτό.

3:2 ἐπὶ ἀρχιερέως pro ἐπ' ἀρχιερέων | om τοῦ ante Ζαχαρίου 4 ρήμω ex err pro ἐρήμω : cap mg om 18 om οὖν 19 om Φιλίππου 22 εὐδόκησα pro ηὐδόκησα 23 ἢλεί pro Ἡλὶ 26 σεμεεί pro Σεμεΐ 27 ἰωαννάν pro Ἰωαννᾶ 28 κοσάμ pro Κωσὰμ 30 ἰωαννάν pro Ἰωνὰν 32 ναασών pro Ναασσὼν 33 add τοῦ ἰώραμ post ᾿Αρὰμ 34 θάρρα pro Θάρα 35 σερούχ pro Σαροὺχ.

4:4 om δ 7 πάσα pro πάντα 8 tr εἶπεν αὐτ $\hat{\varphi}$ | om γὰρ 9 om δ 14 om δ 18 εἵνεκεν pro ἕνεκεν | εὐαγγελίσασθαι pro εὐαγγελίζεσθαι 23 om τ $\hat{\eta}$ ante Καπερναοὺμ 26 σαρεφθὰ pro Σάρεπτα 28 ἀκούσαντες pro ἀκούοντες 29 om τ $\hat{\eta}$ ς ante $\hat{\phi}$ ρρύος 35 om τ $\hat{\phi}$ ante μέσον 38 om $\hat{\eta}$ 42 ἐπεζήτουν pro ἐζήτουν.

5:1 γενησαρέτ pro Γεννησαρέτ 2 ἀπέπλυνον pro ἀπέπλυναν 5 χαλάσομεν pro χαλάσω 6 tr πληθος ἰχθύων 8 γόνασιν ἰησοῦ pro γόνασι τοῦ Ἰησοῦ 19 om διὰ ante ποίας 26 ἔλαβε πάντας pro ἔλαβεν ἄπαντας 29 om ὁ ante Λευΐς 36 om ἐπίβλημα² 39 tr νέον θέλει.

6:3 tr ὁ ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς 7 om αὐτὸν 9 ἀποκτεῖναι pro ἀπολέσαι 10 εἶπεν αὐτῷ pro εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ | ἐποίησε pro ἐποίησεν οὕτω 18 ἀπὸ pro ὑπὸ 23 χάρητε pro χαίρετε 26 om ὑμῖν ante ὅταν | εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι : om πάντες 27 ἀλλὰ pro ἀλλ' 28 om καὶ 31 om καὶ ante καθὼς 34 om οἱ 35 om τοῦ 37 add καὶ post κριθῆτε 44 om ἰδίου.

7:2 ἔμελλε pro ἤμελλε 6 tr μου ὑπὸ τὴν στέγην | οπ εἰσέλθης man prim; suppl corr mg 7 ἀλλ' pro ἀλλὰ 11 οπ οἱ 12 αὐτὴ pro αὕτη | οπ ἦν 13 αὐτὴν pro αὐτῆ 1 16 πάντας pro ἄπαντας 24 τοῖς ὄχλοις pro πρὸς τοὺς ὄχλους 27 add γὰρ post οὖτος 31 οπ εἶπε δὲ ὁ κύριος 34 tr φίλος τελωνῶν 39 ἐστιν pro ἐστι man prim? ἐστι corr 46 tr τοὺς πόδας μου.

8:3 σωσάννα pro Σουσάννα | αὐτοῖς pro αὐτῷ 5 ἑαυτοῦ pro αὐτοῦ | ἔπεσεν ἐπὶ pro ἔπεσε παρὰ 8 εἰς pro ἐπὶ 18 ἐὰν pro ἄν bis 21 οπ αὐτόν 24 ἐπαύσατο pro ἐπαύσαντο 26 ἀντίπερα pro ἀντιπέραν 27 τῆς γῆς pro τὴν γῆν 29 παρήγγειλε pro παρήγγελλε 33 εἰσῆλθον pro εἰσῆλθεν 34 οπ ἀπελθόντες 42 αὐτὴ pro αὕτη 43 ἰατροῖς pro εἰς ἰατροῦς 50 πίστευε corr? 51 ἐλθὼν pro εἰσελθὼν | tr ἰωάννην καὶ ἰάκωβον.

9:1 οπ μαθητὰς αὐτοῦ 5 οπ ἀπὸ ante τῶν ποδῶν 6 οπ τὰς 7 γενόμενα pro γινόμενα 8 ἢ | Ἡλίας pro Ἡλίας ex err 9 οπ ὁ 10 tr ἔρημον τόπον | βηθσαϊδάν pro Βηθσαϊδά 13 tr ἰχθύες δύο | ἀγοράσομεν pro ἀγοράσωμεν pro οὕτως pro οὕτω pro pro ἀνοράσωνται pro pro ἀνοράσωνται pro pro ἐστηκότων | γεύσωνται pro γεύσονται pro pro pro εἶπεν pro pro

10:1 add δύο post δύο 2 ἐκβάλη prο ἐκβάλλη 4 βαλλάντιον pro βαλάντιον 6 om μὲν 8 om δ' 11 add εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν post ὑμῶν 12 om δὲ 13 βηθσαϊδάν pro Βηθσαϊδά 15 om τοῦ 20 om μᾶλλον 22 tr μοι παρεδόθη 32 ἀντιπαρῆλθε pro ἀντιπαρῆλθεν 36 tr πλησίον δοκεῖ σοι 39 τῶν λόγων pro τὸν λόγον 40 μέλλει pro μέλει.

11:2 οπ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς 8 ὅσον ρτο ὅσων 10 ἀνοιχθήσεται ρτο ἀνοιγήσεται 11 ἢ ρτο εἰ καὶ 13 tr δόματα ἀγαθὰ 26 ἐλθόντα ρτο εἰσελθόντα 28 οπ αὐτόν 32 νινευῗται ρτο Νινευῗ 33 κρυπτὴν ρτο κρυπτὸν 34 add ἔσται ροςt σκοτεινὸν 38 πρότερον ρτο πρῶτον 42 add δὲ ροςt ταῦτα 44 οπ οἱ ante περιπατοῦντες 50 οπ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου 51 add τοῦ δικαίου ροςt ἤβελ 54 οπ καὶ ante ζητοῦντες.

12:4 ἀποκτεννόντων pro ἀποκτεινόντων 7 add ὑμεῖς post διαφέρετε 9 ἔμπροσθεν pro ἐνώπιον 11 μεριμνήσητε pro μεριμνᾶτε | ἀπολογήσεσθε pro ἀπολογήσησθε 15 αὐτῷ pro αὐτοῦ post ζωὴ 20 ἄφρον pro ἄφρων 21 add ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω post πλουτῶν 22 ἐνδύσεσθε pro ἐνδύσησθε 23 πλείων pro πλεῖόν 24 ταμιεῖον? pro ταμεῖον 27 τοὺς? pro τὰ man prim; τὰ corr 28 tr σήμερον ἐν τῷ ἀγρῷ 29 καὶ pro ἢ 33 βαλλάντια pro βαλάντια 38 οὕτως pro οὕτω 44 αὐτῷ pro αὐτοῦ 45 tr μου ὁ κύριος | ἐλθεῖν pro ἔρχεσθαι 47 αὐτοῦ pro ἑαυτοῦ 48 ἀπαιτήσουσιν pro αἰτήσουσιν 49 ἐπὶ pro εἰς 50 ὅτου pro οῦ 53 ἐπὶ pro ἐφ' 54 οὕτως pro οὕτω 56 tr τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς 58 βάλη pro βάλλη.

13:3, 5 μετανοήσητε pro μετανοήτε 4 add τοὺς ante ἀνθρώπους 6 tr ζητῶν καρπὸν 8 κόπρια pro κοπρίαν 11 tr ἔχουσα πνεῦμα

1

15 ὑποκριταί pro ὑποκριτά 20 om καὶ ante πάλιν 21 ἔκρυψεν pro ἐνέκρυψεν 29 om ἀπὸ ante βορρᾶ 31 add αὐτῷ post προσῆλθον 34 ἀποκτέννουσα pro ἀποκτείνουσα | τὰ ἑαυτῆς νοσσία pro τὴν ἑαυτῆς νοσσιάν 35 om ἔρημος | om ἀμὴν : tr λέγω δὲ.

14:2 om ἦν 10 ἀνάπεσε pro ἀνάπεσον 13 om ἀναπήρους 15 ἄριστον pro ἄρτον 26 ᾿Αυτοῦ pro ἐαυτοῦ 27 tr εἶναι μου 30 om ὅτι 32 tr πόρρω αὐτοῦ 33 ὑπάρχουσιν αὐτῷ pro ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν.

15:4, 7 ἐνενηκονταεννέα pro ἐννενηκονταεννέα 4 add οὖ post ἕως 7 Οὕτως pro οὕτω | om τῷ ante οὐρανῷ 9 συγκαλεῖ pro συγκαλεῖται 10 οὕτως pro οὕτω 20 αὐτοῦ pro ἑαυτοῦ 24, 32 ἀπολωλὧς pro ἀπολωλὼς corr 26 om αὐτοῦ.

16:5 αὐτοῦ pro ἑαυτοῦ 15 οm ἐστιν 22 οm τοῦ ante ᾿Αβραάμ 25 ὧδε pro ὅδε 29 add δὲ post λέγει.

17:1 add αὐτοῦ post μαθητὰς 4 οπ ἐπί σε 6 φυτεύθητε pro φυτεύθητι 7 ἀνάπεσε pro ἀνάπεσαι 9 οπ αὐτῷ 10 οὕτως pro οὕτω | tr ἀχρεῖοι δοῦλοι 23 οπ ἢ 24 οπ καὶ 26 οπ τοῦ ante Νῶε 30 τὰ αὐτὰ pro ταῦτα 34 οπ ὁ ante εἶς παραληφθήσεται.

18:1 add αὐτοὺς post προσεύχεσθαι 7 ποιήση pro ποιήσει 9 om καὶ ante πρὸς | έαυτοὺς pro έαυτοῖς 11 tr ὁ τελώνης οὕτος 13 ἔτυπτε pro ἔτυπτεν : om εἰς ante τὸ στῆθος 14 add γὰρ post ἢ 15 om αὐτῷ 28 om ὁ.

19:3 εδύνατο pro ἢδύνατο 4 om δι' | ἔμελλε pro ἤμελλε 7 πάντες pro ἄπαντες 8 ἰησοῦν pro Κύριον 13 πραγματεύσασθαι pro πραγματεύσασθε 19 πέντε corr? 23 om τὴν ante τράπεζαν 29 βηθσφαγὴ pro Βηθφαγὴ 30 om ἀνθρώπων : suppl mg 31 om οὕτως 37 om ἤδη | ἤρξατο pro ἤρξαντο 40 om ὅτι 46 tr ἐποιήσατε αὐτὸν 48 om τὸ ante τί | ποιήσουσιν pro ποιήσωσιν.

20:1 ἱερεῖς pro ἀρχιερεῖς 9 om τις 14 om δεῦτε 19 om τὸν λαόν 24 δείξατέ pro ἐπιδείξατέ | add οἱ δὲ ἔδειξαν· καὶ εἶπε· post δηνάριον 28 μωϋσὴς pro Μωσῆς 32 om πάντων 34, 35 ἐκγαμίζονται pro ἐκγαμίσκονται 37 μωϋσὴς pro Μωσῆς 41 add τινὲς post λέγουσι 46 πρωτοκαθεδρίαν pro πρωτοκαθεδρίας 47 μακρὰ pro μακρᾶ.

21:2 tr τινα καὶ 11 φοβητρά $man\ prim$: corr φοβηρά 12 π άντων $pro\ åπάντων$ 16 tr συγγενῶν καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν 22 π λησθῆναι $pro\ \pi$ ληρωθῆναι 30 $om\ ἤδη\ ante\ έγγὺς 31 <math>o$ ὕτως $pro\$

οὕτω 34 βαρηθῶσιν pro βαρυνθῶσιν | αἰφνιδίως pro αἰφνίδιος 35 tr τῆς γῆς πάσης 36 om ταῦτα.

22:3 οπ ὁ ante Σατανᾶς 4 οπ τοῖς ante στρατηγοῖς 5 ἀργύρια ρτο ἀργύριον 9 ἑτοιμάσομεν ρτο ἑτοιμάσωμεν 12 ἀνάγαιον ρτο ἀνώγεον 18 γενήματος ρτο γεννήματος 30 καθίσεσθε ρτο καθίσησθε 32 ἐκλίπη ρτο ἐκλείπη 34 φωνήση ρτο φωνήσει 35 βαλλαντίου ρτο βαλαντίου | οὐθενός ρτο οὐδενός 36 βαλλάντιον ρτο βαλάντιον 45 οπ αὐτοῦ 47 οπ δὲ ante αὐτοῦ | αὐτοῦς ρτο αὐτῶν 53 ἀλλὰ ρτο ἀλλ' 54 οπ αὐτὸν ρος εἰσήγαγον 57 οπ αὐτὸν ante λέγων 60 οπ ὁ ante ἀλέκτωρ 61 add σήμερον ρος φωνησαι 62 οπ ὁ Πέτρος 66 οπ τ ε | αὐτῶν ρτο ἑαυτῶν.

23: Ι ἤγαγον pro ἤγαγεν 2 add ἡμῶν post ἔθνος 8 add χρόνου post ἱκανοῦ $_{15}$ ἀνέπεμψε pro ἀνέπεμψα | αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς pro ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν $_{18}$ om τὸν $_{19}$ δς pro ὅστις $_{23}$ al | Τὸν pro αἰτούμενοι αὐτὸν man prim; corr rubr $_{26}$ om τοῦ ante ἐρχομένου $_{35}$ σέσωκε pro ἔσωσε $_{44}$ ἐνάτης pro ἐννάτης $_{46}$ παρατίθεμαι pro παραθήσομαι $_{51}$ αὐτὸς προσεδέχετο pro προσεδέχετο καὶ αὐτὸς $_{54}$ om καὶ ante σάββατον $_{55}$ om καὶ ante γυναῖκες.

24:4 tr ἄνδρες δύο 5 τὰ πρόσωπα pro τὸ πρόσωπον 10 σαν pro ἢσαν man prim: ἢσαν corr 18 om ἐν ante Ἱερουσαλὴμ 19 ὡς pro δς 24 οὕτως pro οὕτω 33 τοῖς pro τοὺς ante σὺν 40 ἐδειξεν pro ἐπέδειξεν 42 μελισσείου pro μελισσίου 43 ἔφαγε pro ἔφαγεν: postea ca 25 litt ras (? forsitan καλ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν aὐτοῖς ut in "K Π * 13. 42. 88. 130. 161.* 207 mg. 278 mg. 300. 346 al " Tisch) 46 οὕτως pro οὕτω 49 tr ἐγὼ Ἰδοὺ | ἐνδύσεσθε pro ἐνδύσησθε man prim: ἐνδύσησθε corr.

τὸ κατὰ ἰωάννην ἅγ(ιον) ἐυαγγέλ(ιον)

John 1:28 βηθανία pro Βηθαβαρα 29 οπ ὁ Ἰωάννης 40 οπ δὲ 42 Πρῶτον pro πρῶτος | μεσίαν pro Μεσσίαν | οπ ὁ ante Χριστός 44 οπ ὁ Ἰησοῦς post ἢθέλησεν | add ὁ ἰησοῦς post αὐτῷ 46 μωϋσὴς pro Μωσῆς | οπ τοῦ ante Ἰωσὴφ 49 οπ ὁ ante Ἰησοῦς 52 οπ καὶ λέγει αὐτῷ.

2:4 add καὶ ante λέγει 16 add καὶ ante μη 17 καταφάγεταί pro κατέφαγέ 19 om ὁ ante Ἰησοῦς 22 ἔλεγε pro ἔλεγεν: om aὐτοῖς 23 add τοῖς ante Ἱεροσολύμοις.

3:2 αὐτὸν pro τὸν Ἰησοῦν 3 om ὁ ante Ἰησοῦς | add ὅτι ante ἐὰν

4 om ὁ ante Νικόδημος 5 om ὁ ante Ἰησοῦς 10 om ὁ ante Ἰησοῦς 16 οὕτως pro οὕτω 20 tr αὐτοῦ τὰ ἔργα 23 σαλήμ pro Σαλεὶμ 25 ἴουδαίου pro Ἰουδαίων 28 om μοι 36 add τὴν ante ζωὴν².

4:3 ἀπῆλθεν pro ἀπῆλθε: om πάλιν 13 om ὁ ante Ἰησοῦς 20 tr τοῦ ὅρει τούτω 25 μεσίας pro Μεσσίας 30 om οὖν 31 add αὐτοῦ post μαθηταὶ 33 om οὖν 34 ποιήσω pro ποιῶ 37 om ὁ ante ἀληθινὸς 42 ἐγνώκαμεν pro οἴδαμεν 44 om ὁ ante Ἰησοῦς 46 tr πάλιν ὁ ἰησοῦς 47 ἔμελλε pro ἡμελλε 51 νίός pro παῖς.

5:1 add ή ante ἐορτὴ | οπ ὁ ante Ἰησοῦς 4 add κυρίου post γὰρ | ἐλούετο pro κατέβαινεν | ἐταράσσετο pro ἐτάρασσε | δ' ἃν pro δήποτε 5 τριάκοντα καὶ ὀκτὼ pro τριακονταοκτὼ 7 βάλη pro βάλλη 8 κράβαττόν pro κράββατόν 9, 10 κράβαττον pro κράββατον 10 ἐστι pro ἐστιν | add καὶ ante οὐκ 11 κράβαττόν pro κράββατόν 12 om vs tot (ἡρώτησαν περιπάτει) man prim; suppl man al mg 21 οὕτως pro οὕτω 25 ἀνθρώπου pro θεοῦ 30 om πατρός 35 ἀγαλλιαθῆναι pro ἀγαλλιασθῆναι 39 om αἰώνιον 41 ἀνθρώπου pro ἀνθρώπων 46 μωσεῖ pro Μωσῆ.

6:3 κάθητο pro ἐκάθητο man prim : ἐκάθητο corr 10 add ἄνθρωποι ante ἄνδρες 17 add εἰς τὸ πλοῖον ante ὁ Ἰησοῦς 24 οπ καὶ ante αὐτοὶ | αὐτόν pro τὸν Ἰησοῦν 28 ποιῶμεν pro ποιοῦμεν 29 οπ ὁ ante Ἰησοῦς 39 ἀλλ' pro ἀλλὰ 40 γάρ pro δέ | add ἐν ante τῆ 44 add ἐν ante τῆ 45 οπ τοῦ ante θεοῦ | ἀκούων pro ἀκούσας 51 σωτηρίας pro ζωῆς 52 tr τὴν σάρκα δοῦναι 54 add ἐν ante τῆ 55 ἀληθής pro ἀληθῶς bis 58 ζήσει pro ζήσεται 60 tr ὁ λόγος οὖτος 63 στὶ pro ἐστι man prim; ἐστὶ corr 71 ἔμελλεν pro ἤμελλεν.

7:8 οπ ταύτην 9 οπ δὲ | αὐτὸς pro αὐτοῖς 10 tr εἰς τὴν ἑορτὴν, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη 12 οπ δὲ 16 add οὖν post ἀπεκρίθη 20 ἀπεκρίθησαν οἱ ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ pro ᾿Απεκρίθη ὁ ὀχλος καὶ εἶπε 21 οπ ὁ ante Ἰησοῦς 26 οπ ἀληθῶς 27 ἐστί pro ἐστίν 29 οπ δὲ 32 tr οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι 33 οπ αὐτοῖς 39 οπ ὁ ante Ἰησοῦς 40 τῶν λόγων pro τὸν λόγον : add αὐτοῦ 41 οπ δὲ 52 ἐγείρεται pro ἐγήγερται 53 — 8:11 οπ man prim : suppl man al mg.

[peric tot suppl mg (saec XIII?): lin prim absciss; incip $\beta a\theta$ έος ἢλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς [lin dimid amiss in mg sup] |δασκεν αὐτούς· — explic καὶ μηκέτι ἁμάρτανε.

7:53 καὶ ἐπορεύθη 8:2 ὄρθρου absciss cum mg sup.

8:2 βαθέος add post ὄρθρου | ἢλθεν ὁ ἰησοῦς pro δὲ πάλιν παρεγένετο | post καὶ πᾶς litt 30 amiss, absciss in mg sup usque ad δασκεν αὐτούς 3 ἐπὶ pro ἐν | add τῷ ante μέσῷ 4 εἶπον pro λέγουσιν | ταύτην εὔρομεν ἐπ' αὐτοφώρῷ μοιχευομένην pro αὕτη μοιχευομένη 5 ἡμῶν add post νόμῷ | μωϋσῆς pro Μωσῆς | om ἡμῖν | λιθάζειν pro λιθοβολεῖσθαι 6 κατηγορίαν κατ' pro κατηγορεῖν | τὸ pro τῷ | add μὴ προσποιούμενος post γῆν 7 ἀναβλέψας pro ἀνακύψας | εἶπεν αὐτοῖς pro εἶπε πρὸς αὐτοὺς | om τὸν | βαλέτω ἐπ' αὐτήν pro ἐπ' αὐτῆ βαλέτω 9 om καὶ ὑπὸ ἐλεγχόμενοι | om ἕως τῶν ἐσχάτων | οὖσα pro ἑστῶσα 10 εἶδεν αὐτὴν καὶ pro καὶ μηδένα . . . γυναικὸς | om αὐτῆ | γύναι pro ἡ γυνὴ | om ποῦ . . . σου; 11 εἶπεν pro εἶπε | add ἀπὸ τοῦ νῦν post πορεύου].

 $8:12\ tr\ aủτοῖς ὁ ἰησοῦς | περιπατήση pro περιπατήσει 14 om δὲ | ἢ pro καὶ² 19 om ό² 26 λαλῶ pro λέγω 38 ἃ ἠκούσατε pro δ ἑωράκατε | τοῦ πατρὸς pro τῷ πατρὶ 39 om ἄν 42 om οὖν 44 add τοῦ ante πατρὸς 52 γεύσηται pro γεύσεται 53 om σὺ 54 ἡμῶν pro ὑμῶν.$

10:4 $\epsilon \kappa \beta d\lambda \lambda \eta$ pro $\epsilon \kappa \beta d\lambda \eta$ 7 om ὅτι 8 tr ηλθον πρὸ $\epsilon \mu$ οῦ 12 om τὰ πρόβατα³ 13 μέλλει pro μέλει 14 om δ^2 man prim; suppl corr 23 om τοῦ 33 om σὺ 39 om οὖν 41 σημεῖον: init σ om rubr, suppl corr 42 tr $\epsilon \kappa \epsilon \hat{\iota}$ πολλοὶ.

11:7 add αὐτοῦ post μαθηταῖς 9 om δ | tr ὧρὰι εἰσὶ 15 ἀλλὰ pro ἀλλὶ 16 σὺν αὐτῷ pro μετὶ αὐτοῦ 20 om δ 21 om η 32 tr αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας 37 ἐδύνατο pro ἢδύνατο 48 οὕτως pro οὕτω 51 ἐπροφήτευσεν pro προεφήτευσεν 57 om καὶ .

13:1 ἢλθεν pro ἐλήλυθεν 15 om ὑμῖν² 18 add γὰρ post ἐγὼ 25 add οὕτως post ἐκεῖνος 33 tr ἐγὼ ὑπάγω 34 tr ἵνα καθὼς ἢγάπησα ὑμᾶς 38 om αὐτῷ ὁ | φωνήση pro φωνήσει.

14:3 add ἐκεῖ ante καὶ ὑμεῖς 4 om ἐγὼ 17 om δὲ 22 add καὶ ante τί 23 om ὁ ante Ἰησοῦς 26 tr διδάξει ὑμᾶς | εἴπω pro εἶπον 30 om τούτου | εὑρήσει pro οὐκ ἔχει 31 οὕτως pro οὕτω.

15:6 αὐτὸ pro αὐτὰ | add τὸ ante $\pi \hat{v} \rho$ 8 γένησθε pro γενήσεσθε 16 μείνη pro μένη 26 add μου post π ατρός .

16:4 add αὐτῶν post ὅρα 7 add Ἐγὼ post γὰρ 16, 17 om ἐγὼ 22 ἔξετε pro ἔχετε 23 δ pro ὅσα 33 ἔχετε pro ἔχητε man prim; ἔχητε corr.

17:2 ἔδωκας pro δέδωκας | δώσει pro δώση 6 ἔδωκας pro δέδωκας 7 ἔγνωσαν pro ἔγνωκαν | ἔδωκάς pro δέδωκάς 8 ἔδωκάς pro δέδωκάς 11 $\mathring{\phi}$ pro οὖς 13 ἑαυτοῖς pro αὐτοῖς 20 πάντων τῶν πιστευόντων pro τῶν πιστευσόντων 23 add καὶ ante ἡμεῖς.

18:8 om δ 20 om τ $\hat{\eta}$ 24 add οὖν post ἀπέστειλεν 29 add ἔξω ante πρὸς 31 δὲ pro οὖν² 32 ἔμελλεν pro ἤμελλεν 34 ἀπεκρίνατο pro ἀπεκρίθη | ἄλλος σοι εἶπε pro ἄλλοι σοι εἶπον 36 om δ 40 om πάλιν.

19:3 καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν add ante καὶ 4 καὶ ἐξῆλθε pro ἐξῆλθεν οὖν | tr αὐτὸν ὑμῖν 6 add αὐτόν post σταύρωσον 11 οπ ό ἱ | ἔχεις pro εἶχες 12 ἐκραύγαζον pro ἔκραζον | ἑαυτὸν pro αὐτὸν 13 τούτων τῶν λόγων pro τοῦτον τὸν λόγον | οπ τοῦ | γαβαθά pro Γαββαθᾶ 16 οὖν pro δὲ | ἤγαγον pro ἀπήγαγον 17 ἑαυτοῦ pro αὐτοῦ | τόπον pro τὸν 2 20 tr ὁ τόπος τῆς πόλεως 25 κλοπᾶ pro Κλωπᾶ 27 add ἐκεῖνος post μαθητὴς 31 οπ ἡ 34 εὐθέως pro εὐθὺς 35 tr ἐστιν αὐτοῦ 38 οπ δὲ post μετὰ | οπ ὁ ante Ἰωσὴφ 40 add ἐν ante ὀθονίοις.

20:14 om ὁ ante Ἰησοῦς 15 tr ἔθηκας αὐτόν 19 add αὐτοῦ post μ αθηταὶ 21 ἀποστέλλω pro πέμπω 28 om ὁ ante Θωμᾶς 29 om Θωμᾶ 31 om ὁ ante Ἰησοῦς.

21:2 om καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος man prim : suppl corr mg 3 ἐνέβησαν pro ἀνέβησαν 6 ἴσχυον pro ἴσχυσαν 11 εἰς τὴν γῆν pro ἐπὶ τῆς γῆς 14 om αὐτοῦ 18 ἄλλοι σε ζώσουσιν καὶ ἀποίσουσιν pro ἄλλος σε ζώσει καὶ οἴσει 20 om δὲ post ἐπιστραφεὶς 24 add ὁ ante καὶ γράψας.

τέλος τοῦ κατὰ ἰωάννην άγίου ἐυαγγελίου

